

Firdgum bewijst dat zodenbouw ook toekomst heeft

Het zodenhuis van Firdgum staat nu stevig op de eerste Friese terp in achthonderd jaar. Het boek dat archeoloog Daniël Postma hierover schreef, behandelt veel meer dan alleen deze bijzondere reconstructie. Het reikt zelfs ideeën aan voor de architectuur van de toekomst.

Recensie

Erk Betten

Het was een avontuur dat Fryslân van dichtbij meeleefde: de bouw van het vroegmiddeleeuwse zodenhuis in Firdgum. Of eigenlijk, de bouw van twee zodenhuizen, want de eerste versie van dit indrukwekkende archeologische experiment begaf het onverwacht in de laatste dagen van november 2013.

Het drama maakte de aantrekkingskracht van dit project voor de belangstellende leek alleen maar groter; hoe sneu het ook was voor de promovende Groninger archeoloog Daniël Postma, alle vrijwilligers en geldschieters, en de naburige Yeb Hetinga Skoalle, die de exploitatie zou doen.

De bouw van het zodenhuis 2.0, zoals de makers het zelf al gauw doopten, bleek nog meer inzichten te verschaffen dan de eerste werkzaamheden al hadden gedaan. Inzichten in de manier waarop de Friese terpbewoners uit de zesde, zevende en achtste eeuw de zoden selecteerden, uit de kwelder staken en gebruikten als dragende muren. In de manier waarop de houten kap bovenop die zodenmuren eruit gezien moet hebben. In de ons vreemde opvatting van duurzaamheid waarbij voortdurend herstelwerk met materiaal uit de eigen omgeving voorop stond.

Maar daar hield de nieuwsgierigheid van Postma niet op. Dat bleek toen het tweede zodenhuis begin deze maand werd geopend. Het was tegelijk de lancering van Postma's boek *Het zodenhuis van Firdgum, Middeleeuwse boerderijbouw in het Friese kustgebied tussen 400 en 1300*.

De ondertitel verraadt al dat de schrijver meer te vertellen heeft dan

alleen het mediagenieke verhaal van de reconstructie. Wie begint aan het 336 bladzijden tellende boek ziet dat meer dan bevestigd, op een bijna intimiderende wijze.

Boerderijvormen

Het zodenhuis van Firdgum wil namelijk verschillende dingen vertellen aan een divers publiek. Wie vooral meer wil weten over de wederwaardigheden rond de bouw, de instorting, de lessen die men daaruit trok en de aanleg van het tweede zodenhuis, kan eigenlijk volstaan met de hoofdstukken 3 en 8. Dat niemand dat zal doen, heeft alles te maken met de aantrekkelijke vormgeving van het boek. Dat bulkt van de kwalitatief goede foto's, interessante thematische intermezzo's (bijvoorbeeld over de gereedschappen voor zodenbouw) en 3D-reconstructies van oude boerderijvormen.

Een tweede lijn in het boek is een beschrijving van de veranderingen in de vorm van boerderijen in de loop van de middeleeuwen. Het is niet de toegankelijkste stof, maar voor Postma vormt dit toch een logisch onderdeel in dit boek.

Hij gaat zelfs zover dat hij met een nieuwe typologie voor de boerderijbouw in Nederland komt, waarbij hij aannemelijk maakt dat tussen de historische boerderijen zoals wij die nog kennen en de vroegmiddeleeuwse bouwtradities duidelijke lijnen van geleidelijke ontwikkeling lopen.

Uiteindelijk knoopt hij bij zijn speurtocht langs onder meer prehistorische boerderijplattegronden, hedendaagse IJslandse zodenhuizen en vooral de historische Schotse cuppill-dakconstructies de eindjes toch weer aan elkaar door op basis hiervan tot een nieuwe constructie voor het dak van het zodenhuis te komen. Hij introduceert hierbij

De bouw van het zodenhuis in Firdgum. Foto: Frans de Vries

onder meer de term 'spanbeen' voor de gekromde, relatief korte stukken hout waarmee de kap van het zodenhuis is samengesteld.

Toekomst

Postma's enthousiasme voor zijn onderwerp werkt aanstekelijk. En dan met name voor de waarde van de zode als bouw materiaal. Vanwege de slechte reputatie van de plaggenhut op de heide, zoals we die tot in het begin van de twintigste eeuw nog kenden, is de zode ook in de terparcheologie tot nu toe niet op waarde geschat.

Postma wijst erop dat de grootste gebouwen met muren van zoden, zoals die bijvoorbeeld in 2007 bij de opgraving in Hallum zijn gevonden, kunnen wedijveren met de houten woonhuizen van lokale machthebbers in Engeland in dezelfde periode. In het Friese kustgebied zijn nooit dergelijke adellijke halls gevonden, misschien ook wel omdat die in zoden waren opgetrokken en door de archeologen ook niet als zodanig zijn herkend.

In een bevlogen nawoord neemt

Postma ziet grote kansen voor zoden in archeologisch geïnspireerde nieuwbouw. Dat klinkt vergezocht, maar is het niet

Postma het nog eens op voor de nederige zode. Hij ziet grote kansen voor zoden in archeologisch geïnspireerde nieuwbouw. Dat klinkt vergezocht, maar is het niet. Bouwen met strobalen is inmiddels een geaccepteerde en populaire methode geworden, bouwen met klei gebeurt ook al. De zode zit qua eigenschappen tussen de snel te bouwen en goed isolerende strobalenmuur en de temperatuur- en vochtregulerende kleibouw in.

Het zodenhuis van Firdgum doet als boek zijn naam eer aan. Het is een opeenstapeling van ideeën die aanvankelijk losstaand lijken, maar gaandeweg een steeds hechter verband vormen. Een frisse kijk op onze geschiedenis met een belofte voor de toekomst. Want Postma is duidelijk nog lang niet uitgedacht.

• Het zodenhuis van Firdgum. Daniël Postma. Terpenecentrum Rijksuniversiteit Groningen, 24,95 euro

